

SCHOOLTRAJECT: INSPIREREND BURGERSCHAP & BIG QUESTIONS

THEMA: DUURZAAMHEID & RESPECT

SCHOOLINFO

School: KSDiest

Adres: Demerstraat 12, Diest

Coördinator: Sophie Tits (directie eerste graad) en Nadia Alaerts (coördinator respectdag)

Medewerkers: Leerkrachten Mens en Samenleving. Liesbet Saenen, Katja Vangeel, Carla Cools, Annelies Huypens

Partners: UCLL Lerarenopleiding

Leen Alaerts (promotor)

Kathleen Fillée (student): ontwerp lessen Mens en Samenleving

Workshops Respectdag: (studenten)

- Reclame: Myrthe Van Roosbroeck; Thomas Van Baelen; Dagmar Smisdom; Chloé Meuleman
- Plastic afvalberg: Saar Vervloessem; Hanne Van Dijck; Kathleen Fillée; Isabelle Meersman
- Eerlijke chocolade: Tim Van den Broeck; Bavo Verwimp, Quentin Schoonyans, Nyncke van Uffelen
- Duurzame voeding: Eline Poot; Kaat Wittebrood; Laura Martello; Lauren Verheyen

Filmpjes workshops: Jorn Geys (student)

Ondersteuning door Kruit, Expertisecentrum Inclusive Society (UCLL) en Katholiek Onderwijs Vlaanderen

PROJECTINFO

Doelgroep: Eerste jaar SO, 314 leerlingen.

Context: Respectdag + Mens en Samenleving (maart 2020)

Omvang en opbouw: Drie lessen (3x 100') Mens en Samenleving + 3 lesuren (1x 150') workshop op Respectdag.

- Mens en samenleving: voorbereidende les duurzaamheid (100')
- Workshop respectdag:
 - 8 groepen in voormiddag; 8 groepen in namiddag.
 - Elke leerling volgt 1 workshop (150')
 - Er zijn vier workshops: Reclame; Plastic Afvalberg; Eerlijke Chocolate; Duurzame voeding
 - De klas wordt in vier groepen verdeeld. Elke groep volgt een andere workshop.
- Mens en samenleving: leerlingen maken presentatie van hun workshop voor hun klasgenoten (100')
- Mens en samenleving: leerlingen presenteren hun workshop aan hun klasgenoten (100')

DOELSTELLINGEN

LEERPLANDOELLEN

Dit project kadert in Mens en Samenleving en het funderend leerplan. Dit project biedt een kans om geïntegreerd aan deze transversale doelen te werken.

LPD 16 in het funderend leerplan staat centraal: leerlingen werken mee aan een duurzame, rechtvaardige en inspirerende samenleving.

Daarnaast werkt het project aan de volgende doelstellingen uit het funderend leerplan:

- LPD 6: leerlingen werken samen met andere leerlingen om gezamenlijke leerdoelen te bereiken en om bij te dragen aan het gezamenlijke resultaat.
- LPD 11: leerlingen laten zien hoe zij een bijdrage kunnen leveren aan een samenleving waar plaats is voor iedereen.
- LPD 14: leerlingen illustreren wederzijdse beïnvloeding tussen maatschappelijke domeinen.
- LPD 12: leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving.
- LPD 14: leerlingen illustreren wederzijdse beïnvloeding tussen maatschappelijke domeinen.
- LPD 17: leerlingen gebruiken (sociale) media en internet op een doordachte en zorgzame manier.

- LPD 22: leerlingen beoordelen hun eigen voorkeuren, interesses, mogelijkheden en beperkingen in relatie tot een opdracht.
- LPD 20: leerlingen doorlopen een creatief denkproces.
- LPD 21: leerlingen nemen initiatief en staan open voor de ideeën van anderen.
- LPD 36: leerlingen beoordelen hun leerproces en -resultaat aan de hand van evaluatiecriteria.
- LPD 33: leerlingen presenteren verwerkte informatie digitaal en niet digitaal.
- LPD 51: leerlingen laten zien dat zij gevoelig zijn voor normen en waarden, voor goed en kwaad.
- LPD 54 : leerlingen maken verantwoorde en onderbouwde keuzes in verband met normen en waarden en goed en kwaad.

Het project werkt eveneens aan de volgende doelstellingen uit het leerplan Mens en Samenleving:

- LPD 1: De leerlingen (v)erkennen een onderzoeksvraag of -probleem en zoeken een antwoord of oplossing gebruikmakend van geschikte (leer-)activiteiten, strategieën en tools om een afgebakende onderzoeksvraag te beantwoorden.
- LPD 28: De leerlingen lichten de complexiteit en verwevenheid van duurzaamheidskwesties op vlak van consumptie toe:
 - Oorzaak – gevolgrelatie(s);
 - Onderscheid geheel – onderdeel binnen systemen;
 - Verschillende perspectieven;
 - De interactie tussen maatschappelijke domeinen
- LPD 28.1: De leerlingen analyseren actuele maatschappelijke kwesties vanuit de principes van het systeemdenken.
- LPD 29: De leerlingen verklaren de impact van globale uitdagingen van duurzame ontwikkeling op lokaal niveau.
- LPD 29.1: De leerlingen onderzoeken hoe we in het dagelijkse leven kunnen anticiperen op globale uitdagingen van duurzame ontwikkeling.

LEERDOELEN EN BIG QUESTIONS

LEERDOELEN VOORBEREIDENDE LES MENS EN SAMENLEVING

De leerlingen kunnen:

- uitleggen wat het doel van de Verenigde Naties is.
- uitleggen wat de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) zijn.
- Uitleggen wat duurzaamheid is.
- Uitleggen wat de 5 P's zijn (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership).
- Afwegen hoe ze duurzame keuzes kunnen maken door factoren in de 5 P's te benoemen.
- Uitleggen wat big questions zijn.
- Zelf big questions m.b.t. het thema van de workshop formuleren m.b.v. brainstorm-oefeningen.

BIG QUESTIONS WORKSHOP RECLAME

- Welke invloed heeft reclame op ons koopgedrag?
- Welke reclametechnieken hebben het meest effect op ons?
- Wat is het doel van reclame?
- Wat zijn de gevolgen van reclame? (zelfbeeld)
- Hoe is betalen veranderd tegenover vroeger?
- Is reclame betrouwbaar?

BIG QUESTIONS WORKSHOP DUURZAME VOEDING

- Wat is duurzame voeding? Wanneer is voeding duurzaam?
- In hoever zijn mijn eetgewoontes duurzaam?
- Hoe kan ik bewust en zorgzaam omgaan met voeding?
- Welke factoren verhinderen mij om duurzaam te eten?

BIG QUESTIONS WORKSHOP PLASTIC AFVALBERG

- Hoe beïnvloedt de plastic afvalberg het leven op aarde?
- Hoe beïnvloedt de plastic afvalberg de biodiversiteit/gezondheid?
- Hoe belandt plastic in de oceanen?
- Welke oplossingen zijn er om de plastic afvalberg te verminderen?
- Wat kunnen we doen om met minder plastic te leven?
- Wat is de plastic afvalberg en waar bevindt deze zich?
- Vanwaar komt al dit plastic?
- Welke inspirerende initiatieven om de plastic afvalberg te verminderen zijn nu al in werking?
- Welke invloed heeft plastic op het leven op aarde?

BIG QUESTIONS WORKSHOP EERLIJKE CHOCOLADE

- Wat betekent eerlijke of fair trade chocolade? Wanneer is chocolade eerlijk?
- Welke sociale gevolgen heeft het eten van niet-eerlijke chocolade voor de cacaoboeren?
- Hoe ontstond deze sociale ongelijkheid? Hoe evolueerde de cacao-industrie doorheen de twintigste eeuw?
- Welke factoren werken onderbetaalde arbeid en uitbuiting in de hand?
- Welke initiatieven/labels trachten de chocoladeproductie/-handel eerlijker te maken?
- Welke factoren verhinderen mij om eerlijke chocolade te eten?

PROJECTONTWERP

CONTEXT & CONCEPT

Het project kadert in een heroriëntering van de respectdag. In het eerste jaar van KS Diest wordt elk jaar de respectdag ingericht. Leerlingen volgen die dag workshops die een respectvolle omgang met anderen, met jezelf en je omgeving of het milieu stimuleren. Leerlingen krijgen ook de kans om organisaties te bezoeken die zich maatschappelijk engageren voor anderen. De nadruk lag tot 2018-2019 op het ervaren, inspireren en zorgen voor elkaar, niet zozeer op evalueren.

Met de hervorming van het secundair onderwijs (2019) kregen de vroegere vakoverschrijdende eindtermen – waar de respectdag toe bijdroeg - een ander karakter. Het werden transversale competenties die samengebracht werden in het funderend leerplan. Anders dan de vakoverschrijdende eindtermen, zijn de transversale competenties niet langer inspanningsverplichtingen, maar gelden ze als effectieve leerplandoelstellingen. Dat impliceert dat de doelstellingen van de respectdag moesten geëvalueerd worden en dat de leeractiviteiten sterker geïntegreerd moesten worden in de bredere schoolwerking.

Met de hervorming richtte het Katholiek Onderwijs Vlaanderen (KOV) tevens een nieuw vak in de A-stroom in het eerste jaar in: Mens en Samenleving. Dat vak stimuleert de maatschappelijke geletterdheid van leerlingen, door te werken aan competenties als financiële geletterdheid, mediawijsheid, een gezonde levensstijl en een respectvolle omgang met anderen. Er werd gekozen om het thema duurzaamheid in al zijn aspecten centraal te zetten op de respectdag.

Mens en Samenleving bood een dankbare context om een leertraject uit te zetten rond de respectdag. De leerlingen konden op die manier beter voorbereid worden op de workshops en de kans krijgen om hun ervaringen achteraf vast te zetten en te delen. De vakgroep Mens en Samenleving bouwde het leertraject als volgt op:

- Leerlingen kregen een introductie op het thema duurzaamheid en duurzame ontwikkelingsdoelen in een inleidende les Mens en Samenleving.
- Elke klas werd in vier groepen verdeeld.
- Op de Respectdag nam elke groep deel aan een andere workshop. Er waren vier workshops: invloed van reclame, plastic afvalberg, eerlijke chocolade en duurzame voeding.
- In de les Mens en Samenleving die daarop volgde, brachten de leerlingen per groepje alle inzichten uit de workshop samen en bereidden ze een presentatie voor.
- Die presentatie brachten de leerlingen voor hun klasgenoten de laatste les van dit project voor de klas.
- Op deze presentatie werden ze geëvalueerd aan de hand van vooraf gecommuniceerde evaluatiecriteria.

OPBOUW EN FASES

VOORBEREIDENDE LES MENS EN SAMENLEVING

De inleidende les bereidde de leerlingen voor op de workshops tijdens de respectdag en kaderde deze workshops in het thema duurzaamheid. Dat gebeurde door de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN te bespreken en in te gaan op het maken van duurzame keuzes aan de hand van de 5 P's. Tot slot kregen de leerlingen de kans om even na te denken over het thema van de workshop op de respectdag.

De leerlingen verkenden de duurzame ontwikkelingsdoelen aan de hand van een complementair groepswerk. Na een korte toelichting werden leerlingen in vier groepen verdeeld. Alle leerlingen kregen hetzelfde werkblad, waarop de werkvragen van de vier groepen waren opgenomen. Iedere groep kreeg een poster met de duurzame ontwikkelingsdoelen en elk een andere set van documenten: afbeeldingen, krantenkoppen en cartoons. Die documenten behandelden telkens andere aspecten van de duurzame ontwikkelingsdoelen en de VN: de visie, acties en personen die betrokken zijn. De leerlingen trachtten aan de hand van de documenten de vragen van hun groep op te lossen. Na deze verkenningsfase werden de documenten klassikaal overlopen. Elke groep lichtte aan de klas toe toe welke informatie ze gevonden hadden. Tijdens deze toelichting vulden alle leerlingen het volledige werkblad in.

In het tweede deel van de les verkennen leerlingen wat duurzame keuzes zijn. Dat deden ze aan de hand van enkele brainstorm- en systeemdenkoefeningen. Na het aanbrengen van de begrippen duurzaamheid, duurzame keuzes en de 5 P's, gaan leerlingen aan de slag rond hun thema op de respectdag: plastic afvalberg, invloed van reclame, eerlijke chocolade of duurzame voeding. De verkenning verloopt in drie rondes.

- Ronde 1: brainstormoefening
 - De leerlingen schrijven eerst alles op wat ze weten over dit thema: waar denk je aan als je dit thema leest? Wat heb je er over gehoord? Wie of wat heeft er met dit thema te maken? Wie of wat heeft er invloed op dit thema? (voorbeelden, organisaties of mensen) Wat is positief aan dit thema? Op welke problemen botst dit thema? Er wordt niet naar goed of fout gekeken, alles waar de leerlingen aan denken mag opgeschreven worden.
 - Vervolgens linken ze het thema met de duurzame ontwikkelingsdoelen: welke duurzame ontwikkelingsdoelstellingen hebben te maken met dit thema? Op welke manier hebben deze duurzame ontwikkelingsdoelstellingen hiermee te maken?
- Ronde 2: Systeemdenkoefening a.d.h.v. 4 P's.
 - Leerlingen krijgen een A3 met vier vakken, waarop 4 menselijke domeinen die gebaseerd zijn op 4P's zijn opgenomen: People: sociaal-cultureel; Peace: politiek; Planet: ecologie; Prosperity: sociaal-economisch. (Partnership is niet opgenomen.)
 - Op deze A3 ordenen leerlingen alle aspecten die ze hebben opgeschreven op hun brainstorm. Ze krijgen daarbij enkele voorbeelden van wat onder welke P thuis hoort: onder Peace verstaan we de politieke partijen, regeringen, grote internationale organisaties en contacten tussen landen. Daarnaast omvat Prosperity alle bedrijven, personen en organisaties die financieel gelinkt zijn aan dit thema. De invloeden die

effect hebben op de sociale of culturele status van personen plaatsen we onder People of het socio-culturele en ten slotte horen onder Planet alle invloeden die effect hebben op het milieu en de ecologie.

- Ronde 3: Brainstormoefening oplossingen
 - Leerlingen zoeken mogelijke oplossingen voor problemen die ze gedetecteerd hebben in de vorige ronde. Welke duurzame keuzes kan je maken m.b.t. je thema? Welke mogelijke oplossingen zou je kunnen bedenken?
 - Indien er tijd was, kregen ook andere groepen tijd om op basis van de systeemdenkoefening in ronde 2 over oplossingen na te denken.
- Ronde 4: Systeemdenkoefening besluitvorming
 - De leerlingen verzamelen alle mogelijke oplossingen rond hun thema en selecteren de vernieuwende, onrealistische en haalbare oplossingen. Ze krijgen een nieuw blad met drie symbolen:
 - Het lampje: bij het lampje plaatsen leerlingen de vernieuwende ideeën die niet per se haalbaar zijn.
 - Het vraagteken: hier plaatsen leerlingen de oplossingen, waar ze bedenkingen bij hebben.
 - De hamer: bij de hamer komen de oplossingen waar leerlingen onmiddellijk mee aan de slag kunnen.
 - Indien er tijd is, presenteren leerlingen aan elkaar hoe ze de oplossingen hebben geordend.

Tot slot krijgen de leerlingen hun opdracht. Ze zullen één workshop volgen op de respectdag. Deze workshop moeten ze presenteren aan de klas. Daarbij moeten de volgende aspecten aan bod komen: de Big Questions of grote vragen; de weetjes, info, feitjes; de activiteiten die je deed; het resultaat van je opdracht (vb. filmpje, ...); de oplossingen voor het probleem.

WORKSHOPS RESPECTDAG

De workshops op de Respectdag werden uitgewerkt en begeleid door studenten lerarenopleiding binnen het vak Projectonderwijs en Interculturaliteit. Elke workshop was op dezelfde manier opgebouwd, en bestond uit de volgende bouwstenen:

- De workshop startte met het opwerpen van een probleem of uitdaging m.b.t. duurzaamheid. Leerlingen kregen filmpjes te zien, verhalen te horen of frapperende cijfers te lezen.
- Daarop formuleerden leerlingen zelf vragen. Deze vragen waren best 'grote' vragen of big questions. Dat zijn vragen waar verschillende mogelijke antwoorden op zijn en die relevant zijn voor het dagelijks leven. Hier denken leerlingen na over: wat wil je te weten komen? Welke invloed heeft dit thema op jou, op anderen, op het milieu? Hoe komt het dat dit thema zo actueel is? Op die manier stelden leerlingen zelf het thema in vraag en formuleerden ze hun eigen leerdoelen.
- Vervolgens startte de verkenningsfase of onderzoeksfase. Het antwoord op deze vragen is niet eenvoudig te vatten en omvat verschillende aspecten en lagen. Tijdens dit deel duiken de leerlingen dieper in de materie. Dit onderzoek kon verschillende vormen aannemen, gaande van quizvormen en educatieve spelen tot leerpaden of ervarings- of doe-opdrachten.

- In een volgende luik kregen leerlingen een creatieve opdracht, waarin ze de inzichten uit de vorige fase verwerken. Het eindproduct was vooraf vastgelegd en moest voldoen aan bepaalde criteria. Leerlingen kregen ook een stappenplan om zelfstandig te kunnen werken aan een geslaagd eindresultaat. Zo maakten leerlingen reclamefilmmpjes; ontwierpen ze een duurzame supermarkt; schreven ze een krantenrubriek over eerlijke chocolade en creëerden sensibiliseringsfilmmpjes om plastic te verminderen.

EERLIJKE CHOCOLADE

In deze workshop ontdekten leerlingen dat de arbeidsomstandigheden op cacaoplantages helemaal niet zo goed zijn als chocoladeproducenten ons willen doen geloven. Ze gingen dieper in op wat eerlijke chocolade dan wel is en welke problemen het productieproces ervaart. Op het einde van de workshop ontwierpen leerlingen een krant waarin ze consumenten bewust maakten van de praktijken omtrent chocolade en probeerden ze de lezers te overtuigen om eerlijke chocolade te kopen.

PLASTIC AFVALBERG

In deze workshop maakten de leerlingen kennis met de plastic soep die onze oceanen zijn geworden. Ze ontdekten waar deze afvalberg zich bevindt, hoe deze ontstaat, welke invloed plastic op ons leven heeft en welke initiatieven ondernomen worden om deze afvalbergen te verminderen. Op het einde van de workshop maakten de leerlingen een filmpje met actiepunten waarmee we in het dagelijkse leven ons plasticverbruik kunnen minderen.

INVLOED VAN RECLAME

In deze workshop werden leerlingen zich bewust van de invloed van reclame. Ze maakten kennis met verschillende reclametechnieken, de betrouwbaarheid van reclame, doelen van reclame enzovoort. Ook de gevolgen van reclame en de effecten die reclame heeft op het zelfbeeld van consumenten wordt besproken. Op het einde van de workshop maakten de leerlingen zelf een reclamefilmpje waarbij ze de opgedane technieken gebruikten.

DUURZAME SUPERMARKT

In deze workshop ontdekten leerlingen hun eetpatroon en hun voedselafdruk. Ze bestudeerden enkele voedselgroepen van dichtbij en of deze al dan niet gezond en/of duurzaam zijn. Zo stelden ze een ideaal voedselpatroon op dat ze toepasten op een supermarkt. Ze ontwierpen als eindproduct een duurzame supermarkt waarbij ze rekening hielden met de inzichten die ze verworven hadden in de onderzoeksfase.

PRESENTATIE WORKSHOPS

Leerlingen kregen bij de opmaak van hun presentatie onmiddellijk de evaluatiecriteria waarop ze beoordeeld werden. Op die manier konden ze doelgericht hun presentatie voorbereiden. De presentatie moest aan de volgende criteria voldoen:

- De boven vermelde aspecten komen aan bod.
- De presentatie is ordelijk, duidelijk en verzorgd.
- Elk groepslid komt aan bod tijdens de presentatie.
- De groep werkt samen aan de presentatie tijdens de les.
- De presentator spreekt duidelijk gearticuleerd en expressief.